

POVEȘTI UITATE DIN LADA DE ZESTRE – ISTORII TRĂITE PE VALEA TROTUȘULUI

Mădălina STAN, Emilia AURICĂ¹

madadeea2590@yahoo.com; emilia_aurica@yahoo.com

Motto: „...taina existenței este închisă în taina nunții”². (Ioan Alexandru)

ABSTRACT: In the following article we intend to bring light into a more delicate subject, with a profound socio-affective charge, taken from life stories, from the love of old times’ youth- an important stage of life before marriage. The chest of dowry, which we focused into, in the search we did, was very important, necessary and natural object in the life of a family from Valea Trotusului. We chose as the first destination of our research Comanesti, a city that still keeps secrets from the chest of dowry of its history.

KEYWORDS: engagement, wedding, dowry, marriage.

Argument

Într-o seară, pe la ora zece, eram cu prietenii în oraș...stăteam pe o bancă din Parcul Central, un lucru firesc în zilele noastre. Alți tineri, probabil, se aflau prin baruri, cluburi, la terase, pe ici-pe colo poate se mai vedeau doi tineri plimbându-se de mână...noi stăteam și povesteam...și admiram luna plină...

Nu cu mulți ani în urmă, patruzeci-cincizeci de ani, poate chiar șaptezeci, erau alte povești de viață, acum uitate și găsite de noi într-o ladă de zestre a istoriei locurilor noastre. Alte povești de viață, de dragoste ale tinerilor de altădată care ar fi oprit soarele din cursul său spre asfințit doar ca să mai petreacă o clipă împreună, iar de apunea, fata era deja intrată în casă. Astfel se deșirau firele unor prietenii curate și pline de respect, care aveau să înflorească în căsătorii binecuvântate.

¹ Eleve la Colegiul Tehnic „Dimitrie Ghika” Comănești, județul Bacău. Coordonator: prof. Petrița Bîlbîe, petrita_b62@yahoo.com)

² Ion Moanță, *Nunții la români*, Editura Minerva, București, 1989, p. 6.

Iubirea adevărată înalță...

Iubirea te înalță de undeva din tine... din tine, pe tine... de pe pământ la cer. Orice iubire te înalță, însă iubirea adevărată te înalță pe un vârf de munte, un munte sacru în care stă Templul Familiei; iubirea adevărată te înalță ca om și te cheamă la o mai înaltă treaptă de desăvârșire a ființei umane. Indiferent de momentele timpului, trecut, prezent și viitor, iubirea e un mod de a trăi. Oamenii, în orice punct de pe axa istoriei, au avut de ales: fie să iubească, fie să își piardă scopul existențial pe epava solitudinii. Totuși tinerii de altădată iubeau altfel...

Se știe că iubirea a făcut să vibreze lira marilor poeți ai literaturii. Astfel, Vasile Voiculescu lasă testament posterității un adevăr pregnant pentru noi toți: „*Mereu cerșim vieții ani mulți, așa-n neștire./ Ne răzvrătim, ne plângem de pieirea noastră./ Dar nu-nțelegem însă, că fără de iubire./ Se ofilește timpu-n noi ca floarea-n glastră*”. Prima dragoste era pe la 16–17 ani. Prin dragoste înțelegem fiorul inocent conservat de puritatea unei prietenii adevărate. După cum afirma Pascal – „*Ochii sunt expresia inimii*”- tot așa tinerii îndrăgostiți își manifestau iubirea prin privirile pe furiș, priviri inocente și jucăușe ce le pecetluiau sentimentele. Tăcerea în iubire face mai mult decât vorbele, de aceea, prin zâmbetele timide, prin roșeața obrazilor și prin săruturile pe obraz ei își cristalizau iubirea.

În prezenta comunicare ne-am propus să aducem în lumină un subiect mai delicat, cu o încărcătură afectivă profundă, desprins din povești de viață, de dragoste ale tinerilor de altădată- o etapă importantă din ciclul vieții înainte de căsătorie. Ne-am îndreptat atenția către Valea Trotușului, către orașul nostru Comănești, respectiv cartierul Leorda. În cursul cercetării noastre am folosit metodele istoriei orale realizând interviuri cu locuitori din acest cartier.

Idila se năște la horă

Din interviurile pe care le-am luat am aflat că în urmă cu 50–60 de ani exista tradiția organizării horei în după-amiaza zilei de duminică, obicei cunoscut de altfel în toată Moldova și nu numai. Hora și balul reprezentau astfel locul de întâlnire pentru tinerii de atunci. Domnul Neculai Cristea, persoană pe care am intervievat-o, ne-a precizat că hora avea loc acasă la Ghiță Marchiz, un consătean. Hora era numele întregului eveniment, în desfășurarea ei jucându-se o suită de dansuri precum: sârba, polca (dans

de origine poloneză), ceardașul (dans de origine ungurească care era practicat și la noi datorită influențelor culturale venite din Ardeal), dar și jocul ardelenesc, având aceeași origine. Printre dansurile românești specifice zonei noastre practicate, de asemenea, în cadrul horei, se numără și florica, corăgheasca și hora propriu-zisă. Aceasta din urmă avea un mod de desfășurare aparte: tinerii se adunau într-un cerc, iar în mijlocul lor se afla un băiat care, cu o batistă, invita o fată la dans. Apoi, locurile erau schimbate, fata rămânând în mijloc și chemând un alt băiat la dans. La final, ca de fiecare dată, plecând de la horă, băieții conduceau fetele acasă, având întotdeauna grijă să nu-i prindă apusul soarelui.

Aceste dansuri au acționat ca un fel de catalizator, generând din repertoriul tradițional forme de dansuri în perechi care continuau să păstreze ritmul de horă, sârbă, etc., cu melodiile acestora, noutatea constând în obișnuința de a grupa jucătorii în perechi de bărbat-femeie. Foarte adesea, hora și sârba se desfășoară ca dans tradițional, dar și ca dans de perechi: se obișnuiește ca pe rând, câte o pereche, sau mai multe dacă spațiul îngăduie, să se desprindă din lanț și să joace în interiorul cercului. De obicei, perechile se rânduiesc, cu grija ca fiecare să poată evolua la mijlocul cercului împreună cu partenera. S-a observat și fenomenul opus: dansurile moderne au fost întrucâtva ajustate la specificul țăranesc, uneori chiar însoțite cu strigături încât din forma originală mai rămăseseră câțiva pași specifici și melodia aferentă. Primenirea prea vie în formele coregrafice, caracteristica de căpetenie a epocii noastre, nu permite confirmări sau negări în acest sens, încât cele mai multe nu se vădesc decât în creații vremelnice, împrumuturi impuse de moda coregrafică, devenită în vremea din urmă tot atât de tiranică ca și cea vestimentară. În genere, dansurile din estul Carpaților, prin desfășurarea în grup, adesea cu evoluări spectaculoase pe tot spațiul aferent, au un vădit caracter dramatic. Jucătorii par supuși unui zbucium colectiv care are însușirea de a le incita puterile. Astfel, dansurile sporesc coeziunea de grup, dând însă suficient câmp liber manifestării personale, încât fiecare se simte la sfârșit cu puteri înaripate, pentru o clipă descătușat de povara acumulată în cenușa zilelor de rând³. Astfel, în clepsidra zilei de duminică, la horă, tinerii legau frumoase prietenii, prietenii care, pentru unii dintre ei, aveau să devină iubiri adevărate.

³ Ovidiu Bârlea, *Eseu despre dansul popular românesc*, Editura Cartea Românească, București, 1982, p. 76–77.

Căsătoria ca rod al relației de prietenie

Fericită este acea iubire unde cele două inimi se străduiesc împreună să afle sfoara de mătase a voii lui Dumnezeu și să introducă pe ea mărgăritarele de preț ale personalității și talentelor lor, pentru ca astfel să formeze o ghirlandă ce va împodobi viața soțului și a soției mai târziu. Odată ce tinerii se hotărârau să facă acest pas, începeau discuțiile între cele două familii, binecuvântarea părinților având un rol esențial.

Moldovenii își însurau copiii la vârsta la care trebuia să se facă, după legile bisericești, cununia. Însă se socotea că e rușine dacă o fecioară cerea pe un bărbat; iar obiceiul țării a statornicit că flăcăii trebuiau să-și aleagă ei înșiși neveste și nu să aleagă părinții fetei ginerele. Drept aceea, dacă unui flacău îi plăcea o fată, atunci el trimitea la părinții ei oameni pe care ei îi numeau, cu o rostire latinească stricată, pețitori, adică petitores⁴. Aceștia iscodeau mai întâi pe departe gândurile bătrânilor, ca să nu pătească rușinea să nu vrea părinții fetei. Dacă băgau de seamă însă că aceștia vor s-o dea, atunci se duceau cu toate rudeniile mirelui în casa fetei. Cel mai de frunte dintre pețitori, starostele, începea să rostească strigături, vorbe cu tâlc și înflorite pe care le putea ticlui. Inițial, părinții tăgăduiau cum că fata ar fi la ei, dar, la urmă, când pețitorii se lăudau cu sila și cu armele, atunci părinții scoteau fata la iveală, împodobită după puterile lor. Când o vedeau, pețitorii spuneau îndată că pe ea o căutau. Apoi chemau un preot sau, dacă acesta era prins cu alte treburi, pe cei mai bătrâni dintre vecini și înaintea lor logodnicii își schimbau inelele. Isprăvindu-se aceasta, părinții ascundeau îndată fata și se întindea masă, însă înainte de toate se hotărâ ziuă nunții⁵.

Nunta este socotită din vechime o taină ca și nașterea și moartea; spre deosebire de acestea însă, omul participă la nuntă conștient în ceasul de floare al viețuirii sale. Dacă nașterea corespunde zorilor viețuirii și moartea amurgului, nunta este ceasul de amiază, cel mai limpede pentru om, dar și cel mai greu tocmai datorită acestei limpezimi.

Omul se angajează în istorie luând partea trudei comunitare într-o rodnicie și viața echilibrată, cununa pe cap și inelul în dreapta sunt

⁴ Din interviul luat soților Năstase din Leorda am aflat că aceștia au vorbit fiecare cu părinții lor despre nuntă, el venind duminică următoare la ea acasă însoțit de câteva rude. După trei ore de discuție în care au primit și binecuvântarea părinților, aceștia au început să discute despre nuntă.

⁵ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Editura Minerva, București, 1976, p. 198.

două spărturi prin care omul se trage în univers cu care atinge și degustă nemarginile. Poporul nostru a trăit plenar taina nunții în așa fel că taina ce urmează acesteia, moartea, a fost înțeleasă tot ca nuntă, ecou al nunții, atingere a întregului pe mai departe⁶.

Poporul român a rostit în multe feluri cu nuanțe nesfârșite, cu finețuri adesea cerești, un singur lucru: nu există rodnicie fără ieșire din sine, fără sacrificiu; nu există nuntă fără ieșire din casa părintească⁷.

Fetele de odinioară

Pentru a descrie fetele de odinioară este absolut necesar să amintim câteva elemente esențiale ce conturează figura acestora în tabloul pictat de timpurile vechi. Un prim detaliu al portretului lor era pieptănătura capului care se bucura de o foarte mare atenție. Pieptănătura deosebea pe fete de femeile căsătorite, care începând din ziua nunții nu mai aveau voie să umble cu capul descoperit. Cea mai obișnuită pieptănătură la fete era cu două coade pe care le făceau „coc” la ceafă. De obicei părul se pieptăna peste cap sau cu cărare pe mijloc. Florile nu lipseau de la ureche sau din piepteni. Busuiocul era cel obișnuit, fiind floarea care aduce noroc. În lipsa busuiocului, se puneau mușcate de geam roșii. Unele fete puneau în cap, ca podoabă, un cerc de flori⁸.

Un alt element care contura imaginea fetelor era reprezentat de straie: portul popular. Portul popular moldovenesc este o variantă a costumului românesc. Decorul geometric predomină în împodobirea costumului moldovenesc. Motivele ornamentale care înfrumusețează piesele de port apar și pe țesăturile de interior, pe obiectele de lemn crestate, pe obiectele de uz casnic, pe mobilierul țărănesc sau pe obiectele ceramice, confirmând unitatea de varietate a artei populare românești. Fusta confecționată din țesătură de lână în 2–4–5 ițe sau împodobită cu ornamente din alesătură de mână și cămașa bărbătească croită dintr-o bucată se află în componența costumului românesc. Cămașa încrețită la gât, de origine dacică, se află de-a lungul lanțului carpatic, începând din nordul Moldovei și până în Mehedinți. Catrința, ȋtarii, gluga, sumanul, cojocul, opinca, piesele de port popular moldovenesc prezintă caractere particulare în funcție de zonă⁹.

⁶ Ion Moanță, *op.cit.*, p. 5–6.

⁷ *Ibidem*, p. 14.

⁸ Emilia Pavel, *Portul popular moldovenesc*, Editura Junimea, 1976, p. 15.

⁹ *Ibidem*, p. 173.

Specificul zonei orașului nostru Comănești este ilustrat în cadrul Muzeului de Etnografie și Artă „Dimitrie Ghika” unde sunt expuse costume populare ale fetelor de altădată din această localitate. Aici aflăm că exista o diferență între portul fetelor tinere și cel al femeilor căsătorite: se considera o mare rușine ca fata nemăritată să umble cu capul acoperit, în timp ce pentru femeia căsătorită era un lucru firesc și de netăgăduit.

Lada de zestre

O femeie nu se poate mărita fără a avea o zestre, iar familia face toate eforturile pentru a o procura. Potrivit Codului civil, în perioada interbelică, tatăl de familie era considerat ca proprietar absolut al patrimoniului familial, copiii neavând nici un fel de drepturi. Abia la moartea tatălui, ei vor veni la succesiunea lui, fie testamentar, fie *ab intestat*. Codul mai prevedea posibilitatea pentru tată de a da zestre fetelor care se mărită, ca un fel de dar benevol *ad oneram matrimonii sustinenda*. Același cod mai prevedea și modalitatea unui „partaj al ascendentului”, prin care tatăl, în viață fiind încă, operează o distribuție totală a averilor lui, ca și cum ar fi vorba de o procedură testamentară propriu-zisă. Țăranii obișnuiesc să folosească înzestrarea pe o scară extrem de largă, atât față de băieți cât și față de fete, aceasta făcându-se fără respectarea formalităților de autentificare prevăzute de Codul civil¹⁰. În ceea ce-l privește pe băiat, acesta fie moștenește casa părintească, fie primește locul de casă, precum și alte lucruri necesare unei gospodării.

Zestrea unei fete era mult mai bogată. Aceasta cuprindea haine, țesături, scoarțe, țoluri, covoare, macaturi(cuverturi), perne, pături, plapumi, dar și animale sau pământ.

Din lada de zestre a doamnei Profira Năstase

Doamna Profira Năstasă din Leorda ne-a mărturisit că mama sa a început să-i pregătească zestrea încă de când aceasta era în fașă. În anii copilăriei, alături de surorile ei, a învățat să coase, să împletească, să țesă, astfel că mare parte din zestrea sa a fost lucrată chiar de mâna ei. De altfel, pernele erau confecționate manual, fiind umplute cu penele provenite de la păsările din gospodărie. Fiecare fată a primit șase perne mari și patru

¹⁰ Henri H. Stahl, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, volumul II, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1959, p. 113.

mici. Alături de acestea, fiind ultima dintre surori, doamna Profira a primit și mașina de cusut a mamei sale.

Foto: – Cuvertură (macat). Garnitură de pat țesută în 48 de ițe. (Model vechi de 150 de ani lucrat în cruciuță)

Cu zâmbetul pe buze, aceasta ne-a destăinuit secretul ei legat de căsnicie: în timpul slujbei de cununie, ea l-a călcat încet pe soț fără ca el să-și dea seama; la sfârșit a apăsat mai tare cu piciorul, iar el s-a retras repede, însă era prea târziu- conform tradiției femeia avea să comande în familie. La nuntă, mulți au promis daruri; doamna Profira notase ce a promis fiecare și, următoarea zi, a plecat prin sat după așa-zisele cadouri: de la păsări și oi, la tacâmuri, seturi de cafea, mașină de carne și de nucă; primiseră cam tot ce le trebuia.

Deși mai avem mulți pași de urmat pentru a finaliza cercetarea, am putut trage câteva concluzii: valorile de demult nu mai sunt cunoscute și prețuite de noi, cei de astăzi, tinerii au alte valori acum, însă cele din trecut sunt atât de frumoase și nu trebuie uitate. Aceste obiceiuri și tradiții de la logodnă și nuntă păstrează în ele cele mai frumoase amintiri ale zilelor trecute. Noi ne vom continua cercetarea, căutând în fiecare colț al lăzii de zestre, cu speranța că vom descoperi noi și noi povești uitate.

Bibliografie:

- [1] Bîrlea Ovidiu, *Eseu despre dansul popular românesc*, Editura Cartea Românească, 1982.
- [2] Coman, Constantin, V., Aur Nicu, *Orașele troțușene*, Bacău, 1989.
- [3] Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, Editura Minerva, București, 1976.
- [4] Miron, Pompiliu, *Literatură și limbă populară*, Editura Pentru Literatură, 1967.
- [5] Moanță, Ion, *Nunta la români – orații*, Editura Minerva, București, 1989.
- [6] Pavel, Emilia, *Portul popular moldovenesc*, Editura Junimea, Iași, 1976.
- [7] Simonescu, Dan, Stahl H. H., *Studii de folclor și teatru*, Editura Pentru Literatură, București, 1967.
- [8] Stahl, Henri, H., *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, volumul II, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1959.
- [9] Șerb, Ioan, *Flori alese din poezia populară – poezia obiceiurilor tradiționale*, Editura Pentru Literatură, 1967.